

Українська мова
5 клас

Сьогодні
30.09.2024

**Урок
№17**

Неологізми. Письменницькі новотвори

Мета: ознайомити учнів із застарілими словами та новими словами (неологізмами), їх особливостями та сферами вживання; розвивати навички доречного використання цих слів в усному та писемному мовленні; виховувати культуру мовлення школярів.

Дзвонить дзвоник, не
стихає, Школярів усіх
скликає:
«Гей, до класу
поспішайте, На місця
свої сідайте!»

Сядьте зручно, заплющте оченята та уявіть веселку, зокрема, як граються, переливаються її кольори, уявіть себе серед цих барв. Який у вас настрій?

Перевірка домашнього завдання

Запишіть сьогоднішню дату

Класна робота

ІННОВАЦІЯ

Вправа 104. Прочитайте текст. Визначте основну думку. Поясніть значення виділених слів. У разі потреби скористуйтеся тлумачним словником.

Висловіть припущення, чи всім читачам зрозумілі ці слова. Чому?

Соцмережеве покоління звикло спілкуватися назовнія Вести не приватні щоденники, а *блоги*. Колекціонувати вподобайки й *коменти*. Бути завжди видноті, штампувати *селфі* М. ... (За Титаренко)

Шукаємо відповіді на запитання:

1. Чому в мові виникають нові слова? Хто їх створює?
2. Як довго слово є неологізмом?
3. Чи архаїзми були колись неологізмами?
4. Навіщо потрібні письменницькі новотвори?
5. Чи можна встановити день народження слова?

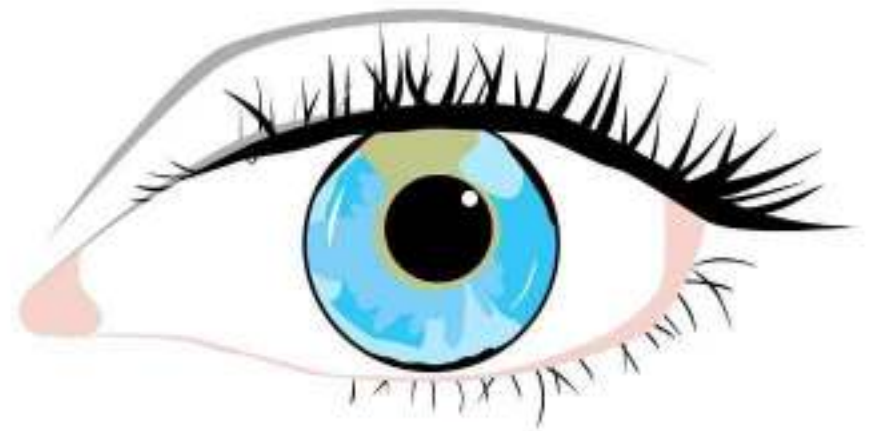
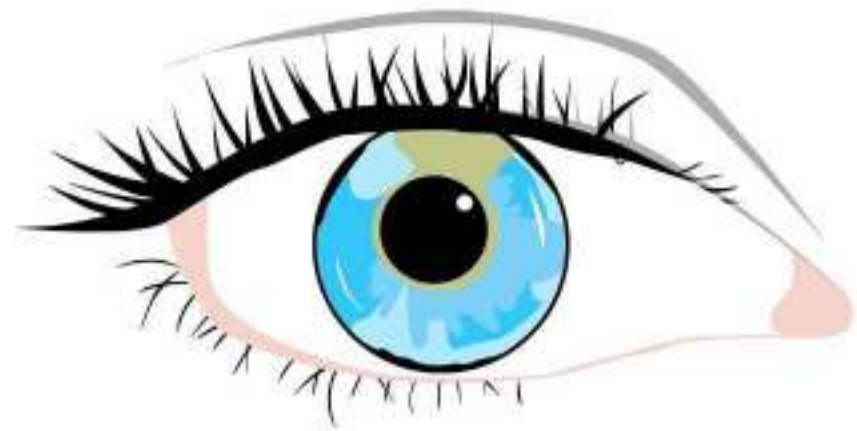
Відповідно до запитань
сформулюйте особисті цілі

Вправа 105. Розгляньте таблицю. Підготуйте розповідь про неологізми та письменницькі новотвори

Неологізми	Слова, що називають нові предмети або поняття.	<i>блог, гаджет селфі, чизкейк, коворкінг</i>
Письменницькі новотвори	Авторські неологізми, які придумали письменники і письменниці	Пантелеймон Куліш уперше використав слова <i>зграя, послуга, почуття, рівність</i> ; Іван Франко — <i>свідоцтво, чинник, привід</i> ; Леся Українка — <i>промінь, невідборонно</i> .

Вправа 106. Прочитайте слова і запишіть їх у зошит. Підкресліть неологізми.

Дайвінг, плавання, книжка, сузір'я, комп'ютер, дизайн, тирамісу, меседж, інновація, жупан, стикер, джура, смайлик, стартап, наплічник, пранк, жоржина.

Вправа 107. Прочитайте текст мовчки. Визначте, яка інформація з тексту є для вас відомою, яка — новою. У яких ситуаціях можна використати ці відомості? Сформулюйте за змістом тексту кілька запитань для

Слово **ліліпут** вигадав англomовний ірландський письменник Джонатан Свіфт, пишучи «Мандри Гуллівера». Автор слова **робот** — чеський письменник-фантаст Карел Чапек. А слово **газ** уперше в значенні певного хімічного стану вжив голландський хімік Ян Баптист ван Гельмонт...

Дитяча письменниця й засновниця просторудитячої книги «Барабука» Таня Стусужила якось слово **придеревитися** (за аналогією до **приземлитися**), а її книжка з курсом літературної творчості для дітей за назву має красивезний авторський неологізм

«Письмонавтика»

Знайдіть у відкритих джерелах інформацію про авторські неологізми. Розкажіть про це в класі.

Вправа 107. Розберіть за будовою слово «красивезний». Якого
значення

красивезни
й

Вправа 108. Спишіть речення, визначте письменницькі новотвори й поясніть значення. Поміркуйте, з якою метою їх використали майстри слова

1. Звірокоцький котозвір із вікна хижо визирнув надвір — там весна! (І. Андрусяк). 2. Бджолиність золота гуде (А. Малишко). 3. У ластівки — ластовенятко, в шовковиці — шовковенятко, в гаю у стежки — стеженятко, у хмари в небі — хмаренятко, в зорі над садом — зоренятко вже народилися (М. Вінграновський). 4. У нас, дорослих, є оця внутрішня щемка туга за співописом (М. Титаренко). 5. Ой гроза! Яка тривога! Громорегіт, вітросвист! (І. Коваленко).

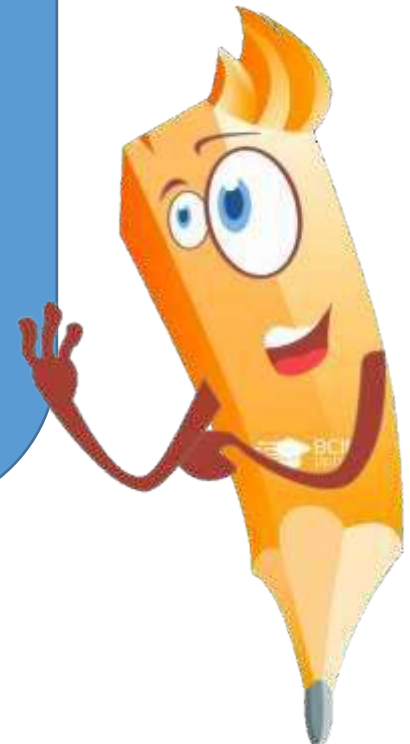
Вправа 109. Доберіть до поданих неологізмів українські відповідники. Усно

Лайк – уподобайка, буккросинг – книгообмін, блокбастер – бойовик, постер – плакат, емодзі – значки, що відображають емоції.

Вправа 110. Прочитайте афоризми. Поясніть їхній зміст відповідно до теми уроку

1. Ніколи не винаходьте те, на що немає пошуку (Т. Едісон). 2. Якщо хочете є щось — робіть це! (Р. Шанк). Чогось існувало і до Моцарта, важливо, що він створив із них для людства! (Б. Шефер). Нюта знаєш ти, що перш ніж Томас Едісон винайшов електричну лампочку, він провів десять тисяч невдалих експериментів? (З

Чи можна вважати неологізмами дитячі
новотвори, як-от: квітниця (ваза),
кущата
(маленькі кущі), накалюжити,
заподарунканий, черв'ячне яблуко тощо?

1. Позначте рядок, у якому всі слова неологізми.

А) банкомат, акціонер, компанія

Б) мікроскоп, дискета, телефон

В) міксер, чайник, холодильник

Г) лайфхак, інфодемія, диджиталізація

2. Позначте речення, у якому є письменницький новотвір.

А) Не так легко інколи буває робити комусь приємність (Леся Медик-Яремчук).

Б) Українсья, Вкраїно (І. Іззовий).

В) Слово «театр» походить від давньогрецького «дивитися» (Ю. Гордер).

Г) Комплімент повинен бути щирим — інакше він буде сприйнятий як прихована образа (А. Коваль).

Чи на всі запитання, поставлені на початку уроку, ви знайшли відповіді? Яка інформація здивувала вас найбільше? Чи змінилося ваше ставлення до слова?

**Виконайте вправу 112
(I завдання письмово, III – за
бажанням)**

*Короткий запис у щоденник
с. 50 впр. 112*

Рефлексія «Яблучний настрій». Обери емотикон, який відповідає твоєму настрою в кінці уроку

Я з усім
справився

Мене урок
розлютив

Все було легко
та просто

Було складно
та нічого не

Більше сміху ніж
навчання

Чекаю наступний
урок